

Министерство образования и науки Российской Федерации
Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего
образования
«Северо-Восточный федеральный университет имени М.К. Аммосова»
Институт языков и культуры народов Северо-Востока Российской Федерации
Кафедра якутского языка

Утверждено
на заседании Ученого совета ИЯКН СВ РФ
Протокол № 1 от «3» октября_2018 г.

 Директор Торотов Г.Г.

ПРОГРАММА

вступительного испытания для поступающих на базе среднего общего образования по
направлению подготовки

44.03.05 – Педагогическое образование

Профили:

- Родной язык (якутский) и литература и Мировая художественная культура
- Родной язык (якутский) и литература и иностранный язык (английский)

Квалификация (степень):

Академический бакалавр, Прикладной бакалавр

Форма обучения: очная

Составитель: Чиркочева Д.И., к.ф.н., зав.кафедрой якутского языка Института языков и
культуры народов СВ РФ

1. Общие положения

Формы и условия проведения вступительных испытаний для поступающих определяются Ученым советом института и доводятся до сведения поступающих не позднее, чем за полгода до начала приема вступительных испытаний. Для поступающих создаются необходимые к подготовке условия, желающие могут посещать бесплатные консультации.

Результаты вступительных испытаний определяются по 100-балльной системе.

2. Определение содержания вступительных испытаний

Вступительные испытания должны определить уровень усвоения поступающим материалов по якутскому языку и литературе, предусмотренного учебной программой школы и охватывать все минимальное содержание данной дисциплины, установленное соответствующим государственным образовательным стандартом. Вступительные испытания включают в себя вопросы по дисциплинам «Якутский язык» и «Якутская литература». Комплексный характер экзаменационной работы по якутскому языку и литературе позволит проверить и оценить уровень подготовки экзаменуемых с разных сторон компетенций: лингвистической, языковой, коммуникативной и общекультурной.

Ответ должен подтвердить достаточно полное знание материала по якутскому языку и по якутской литературе основных тем изученной программы.

3. Требования, проверяемые в ходе вступительных испытаний

Экзаменуемый должен показать и подтвердить:

- знание вопросов якутского языка по программе общего образования;
- знание основных произведений якутских писателей из школьной программы;
- владение якутским языком в его разговорной и литературной форме;
- знание истории родного языка, ее современного состояния и перспектив избранной специальности.
- способности анализа и обобщения знаний по якутскому языку и литературе.

4. Перечень основных учебных тем по дисциплине «Якутский язык» и «Якутская литература»

Вариант работы содержит по части I - 20 вопросов (1-20), по части II - 2 задания.

Распределение заданий по темам.

1.1 Лексика – 2

1.2 Фонетика - 1

1.3 Морфология - 4

1.4 Синтаксис – 3

2. Вопросы по содержанию произведений якутских писателей

3. Вопросы по теории якутской литературы

Распределение заданий по баллам (40 б.)

По I части – за каждый правильный ответ ставится 2 б.

По II части

1 задание (грамматический разбор и выполнение заданий, 5 заданий, 1 задание – от 5 до 8 б.) – 26 б.

2 задание (сочинение) – 34 б.

Үөрэх кинигэлэрэ

1. Саха тыла. Морфология: 6 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2009.

2. Саха тыла. Морфология: 7 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2006.

3. Саха тыла: 8-9 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2004.
4. Саха литературата: 9 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1999.
5. Саха литературата: 10 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1994.
6. Саха литературата: 11 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 2000.

Эбии литература

1. П.С. Афанасьев Саха тылын лексикологията. Я., 1996.
2. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тыла. Лексика уонна морфология. Я., 2000.
3. Н.Д. Дьячковский. Саха тылын фонетиката. Я., 2000.
4. И.П. Винокуров, М.А. Черосов. Саха тылын синтаксиһа. Судургу этии. Я., 1991.
5. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тылын синтаксиһа. Холбуу этии. Я., 1996.
6. Окорокова В.Б., Попова М.П. Билинни саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., 2011.
7. Максимова П.В. 1960-80 -с сыллардаабы саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., изд-во СВФУ, 2010.

Методические рекомендации по проведению вступительных испытаний

Сдача вступительных испытаний проводится на открытых заседаниях экзаменационной комиссии с участием не менее трех человек. В состав комиссии, принимающей экзамен по направлению, входит не менее трех преподавателей кафедры якутского языка.

Результаты вступительных испытаний определяются по 100балльной системе и объявляются на 3-й день после оформления в установленном порядке протоколов заседаний экзаменационной комиссии.

На выполнение испытательной работы отводится 4 часа (2400 минут).

Подготовка к выполнению работы – 20 мин.

Часть I включает 20 вопросов с кратким ответом. Среднее время выполнения одного задания этой части – 1-3 минуты. Ориентировочное время выполнения этой части работы – 50 минут.

Часть II включает 2 задания. На выполнение вопросов первого задания требуется от 3-7 минут. Ориентировочное время выполнения 1 задания – 40 минут.

Рекомендуемое время выполнения 2 задания II части, состоящей из одного задания с развернутым ответом (письменная работа) – 60 минут.

Самостоятельная проверка работы – 20 мин.

Демонстрационный вариант заданий вступительных испытаний по якутскому языку и литературе

Үлэ икки чаастаах.

Үлэ бастакы чааһыгар 20 боппуруос бэриллэр. Хас биирдии боппуруос хоруйун (эппиэтин) ыйыллыбыт миэстэбэ, соруудах аллараа өттүгэр, бэйэн суруйарын ирдэнэр. Эппиэккин тэйбэккэ, сурук эбэтэр атын бэлиэтэ суох суруй.

Үлэ иккис чааһа 2 соруудахтаах.

Бастакы соруудабы толорууга этии бэриллэр, ол этиини уонна этиигэ бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ыйыллыбыт соруудахтарынан ырытарын ирдэнэр. Тылы састаабынан, саҥа чааһынан, ситимнэри арааһынан ырытылары оноробун. Этиини тутулунан ырытарга этии тиибин, арааһын, састаабын ыйабын.

Иккис соруудахха айан суруйуу тиэмэтэ бэриллэр. Ирдэбилинэн айан суруйуу 150 тыллаах эбэтэр онтон ордук буолуон сөп, ол эрэри 100 тылтан аһыйаҥа суох буолуохтаах. Бэриллит тиэмэни толору арыян суруйарга дьулуһабын.

I чааһа

Үлэ I чааһыгар бэриллэр соруудах наарданыыта маннык буолар.

1, 4, 6, 9 – саха тылын морфологиятыгар ыйытыылар. Холобур, саҥа чааһын, тыл састаабын

быһаары.

2 – фонетика соруудаҕа. Холобур, аһаҕас уонна бүтэй дорҕоон систематын уратытын, дорҕоон наарданытын, уларыытын быһаары.

3, 8 - лексика ыйытыылара. Холобур, тыл суолтатын, араастарын, биирдэм эбэтэр тыл ситиминэн бэриллэр тыл уратыларын быһаары.

5, 7, 10 – синтаксис соруудахтара. Холобур, этии арааһын, этиигэ тыллар ситимнэһиилэрин, ситим араастарын, ньыматын быһаары.

11 – 20 – саха литературатыгар билиини тургутан көрөр ыйытыылар.

Барыллаан ыйытыктар уонна соруудахтар

1. Бу ситимнэргэ киирбит тыллар ханнык саҕа чааһынан бэриллибитин быһаар. Сааскы кэм, ылааны күн, үлэһит киһи, дорҕоонноох тойук, ыллыыр оҕо.

Эппиэтэ:

2. Саха алпабыытыгар баар бүтэй дорҕоон ахсаанын ый, сахалыы дорҕооннору туспа суруй.

Эппиэтэ:

3. Бу этиигэ туттуллубут сомоҕо домоҕу биир тылынан солбуйан туспа суруй.

Окко киирэр кэм буолла да, Сэмэн оҕонньор биллибэтэ. Кулубаҕа барбыт үнсүү эмиз таастыы тимирдэ.

Эппиэтэ:

4. Бу этиигэ бэлиэтэммит аат тыл үөскээбит ньыматын суруй. **Күн-дьыл ити курдук биллибэккэ аһан истэ**

Эппиэтэ:

5. Даҕааһын аат туохтууртан үөскүүр сыһыарыытын билэргин суруй, холобурдаа.

Эппиэтэ:

6. Бэриллибит этиигэ көмө тыллары булан, сыстар тылларын кытта туспа суруй.

Мин арыы саҕатыгар тийэ оҕустум, сотору үрдүбүнээҕи маһым кураанах мутугар кэбэ кэлэн олоро биэрдэ.

Эппиэтэ:

7. Бу этиигэ сирэй саһаны киллэрэн уларытан суруй.

Мин оройуон кииниттэн командировкаҕа сылдьарым, Чаран нэһилиэгэр баран иһэрим туһунан быһыта-орута кэпсээн биэрэбин.

Эппиэтэ:

8. Бэлиэтэммит тылга синонимныы тыллары булан суруй. **Чаччаччы халпыт хагдан сэбирдэхтэр суолга үктээтэх айы тыастара хачыгырас.**

Эппиэтэ:

9. Бу кэрчик ханнык айымньыттан ылыллыбытын ааптарын (псевдоним) кытта суруй.

“Аны биирдэ дьүһүн кубулунан,

Быста-быста салҕанан,

Тимирэ-тимирэ күөрэйэн,

Өлө-өлө тиллэн көрүөбүн...”

Эппиэтэ:

10. Эрилик Эристиин олонхотун аатын ый, ис хоһоонун кылгастык бэлиэтээн суруй.

Эппиэтэ:

11. Бу кэрчик ханнык айымньыттан ылыллыбытын бэлиэтээн суруй. **«Күннэр-түүнэр, уорбалара-өрөбөлөрө солбуһа туттаннаан, көтөн аастылар. Аан туманнаах ахсынны аһара баттанна. Тонсоҕой торулуур. Тон болуо тыыннаах тохсунньу үүннэ.»**

Эппиэтэ:

12. С.С.Васильев-Борогонская “Эрчимэн Бэргэн” олонхотугар бухатыыр төрөшпүттэрин аатын ый.

Эппиэтэ:

13. Бэлиэтэммит тыл арааһын быһаар.

Икки табабын бу Хабырыллаҕа биэрэбин, айанныырыгар атах тардыстыа.

Эппиэтэ:

14. Алампа маннайгы айымньытын аатын, жанрын ый.

Эппиэтэ:

15. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр Новгород сиригэр хорсуннук кыргыһан өлбүт саха буйуннара хохуйуллубут айымньыларын аатын, ааптарын быһааран суруй.

Эппиэтэ:

16. Бу этиигэ бэлиэтэммит туохтуур көрүнүн быһаар. **Чүөчээски балтын суругун иэдэнигэр сыһыары туппахтаата.**

Эппиэтэ:

17. Бу этиини болҕойон аах, элбэх суолталаах тылы булан суруй, суолталарыгар аңардас тыл ситиминэн биирдии холобурдаа. **Биригэдьиир, хонтуора дьиэтин айаҕар кэтээн турар массынататыгар олороот, бурҕачыга турда.**

Эппиэтэ:

18. Бу этиигэ аһаҕас дорҕооннору болҕойон көр, араастарын быһааран суруй.

Кулан оҕо саастарга оонньоомохтоон хаалыабын.

Эппиэтэ:

19. Бу тыллары сыһыарыы падежка (түһүккэ) туруор уонна ханнык санга чааһа буолалларын ый.

Аҕа, сыһыылаах, хонуу, биэс.

Эппиэтэ:

20. Бэриллибит этиини быһаар, арааһын, ситимин, ньыматын быһааран суруй.

Алаас тула өттө бүтүннүүтэ үрдүк сыырынан иилэнэр, ол сыыр чабырҕайдарыгар тийэ хара тыа үүнэн турар.

Эппиэтэ:

21. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыллар ханнык санга чааһа буолалларын быһаар, грамматикалыы уратыларын ый.

Кырдыктан кыһыһар сатамат, кырдыгы кыһыран кыайбаккын.

Эппиэтэ:

22. Бу тыл ситимнэриттэн сомоҕо домохтору булан суруй, суолталарын ый.

Кыһыл тылынан кыыраар, буута быстарынан, тимир суол, аан дойду, абатын туйабын хатарбыт, хой баһын туойар, баҕа батаһа.

Эппиэтэ:

23. Бу этиигэ сурук бэлиэтэ туруутун быһаар. Кыраай тайбалартан, таас дьяанылартан буордаах үрэх уулара курулуу-харылыы таннары ытыллан түспүттэр, барылаччы тэппитинэн кутуллубуттар.

Эппиэтэ:

24. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыллар ханнык саҕа чааһа буолалларын, араастарын, халыыптарын ый. Үс үллэр үөстээх, үллэр *дэбилгэн* уулаах Өлүөнэ өрүс унуоргута биллибэт кизбэ кизлитэ *дэбилийэ* энсиллибит, холорук ытыйбытын курдук, төттөрү-таары чөмөрүйэ *бурулуйбут*.

Эппиэтэ:

25. Бу этиини болҕойон аах, бэлиэтэммит тыл суолтатын быһааран суруй.

Хамандыырын солбуйааччыта ытыалаһыы аймаатыгар, *сыбыдах* ат үөһэ түһэн, ыстаннаран хаалар.

Эппиэтэ:

26. Бу этиин быһаар, арааһын, чаастарын, ситимин ый.

Сарсыарда күн күлүмүрдүү умайан тахсан эрдэбинэ, Күүдэпчимэ эбэ арҕаа сабатыгар киһи-сүөһү бөҕө тоҕуоруйар.

Эппиэтэ:

27. Бу этиини болҕойон аах, элбэх суолталаах тылы булан суруй.

Омук сирин туристара өрүс хааһыгар кэлэн тохтоотулар.

Эппиэтэ:

28. Бу тылларга тыл олоҕор саҕа сыһыарыы эбиллиитигэр кыараҕас аһаҕас дорҕоон симэлийбит түбэлтэлээх тыллары булан туспа хоруйгар суруй.

Аппын, оонньуурум, төннөр, атынан.

Эппиэтэ:

29. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыл ханнык түһүккэ (падежка) турарын ый, падеж сыһыарыытын барыйааннарын кытта ый, этиигэ ханнык чилиэн буоларын быһаар.

Микиитэ *Өлөксөйдүүн* аан маннай ити курдук көрүстүлэр.

Эппиэтэ:

30. «Народные писатели Якутии» хартыына ааптарын суруй.

Эппиэтэ:

31. Харысхал исторической драматын аатын суруй.

Эппиэтэ:

32. С.С. Васильев-Борогонскай “Эрчимэн Бэргэн” олонхотугар Үрүн Аар тойон ыйаабынан Күн-ый күлүүһүннүгүнэн аатырбыт кимин суруй.

Эппиэтэ:

33. «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо бастакы вариантын ааптарын суруй.

Эппиэтэ:

34. Дмитрий Кононович Сивцев-Суорун Омоллоон драмаларыттан суруй.

Эппиэтэ:

II чааһа

1. Бэриллибит этиини, бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ырытыы.

Этиигэ аннынан тардыллыбыт 2 тылы састаабынан: тыл олобун, сыһыарыыларын быһааран, дорҕоон уларыыытын көрдөрөн ырытыы. Анаан бэлиэтэммит 2 тылы сана чааһынан тэнитэн ырытыы: сана чааһын олобун, суолтатын, үөскээһинин уонна уларыыытын, этиигэ туттулуутун быһаарыы. Этиигэ тыллар ситимнэһиилэрин ньымаларынан, араастарынан ырытыы. Бэриллибит этиини чилиэннэринэн бэлиэтээһин. Этиини тутулуунан ырытыыга этии арааһа, тийбэ, састааба ыйыллар.

2 чааһа

1. Бэриллибит этиини, бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ырытыы.

Этиигэ аннынан тардыллыбыт 2 тылы састаабынан: тыл олобун, сыһыарыыларын быһааран, дорҕоон уларыыытын көрдөрөн ырытыы. Анаан бэлиэтэммит 2 тылы сана чааһынан тэнитэн ырытыы. Этиигэ тыллар ситимнэһиилэрин ньымаларынан, араастарынан ырытыы. Бэриллибит этиини чилиэннэринэн бэлиэтээһин. Этиини тутулуунан: этии арааһа, тийбэ, састааба.

Күөх тумул кийитэ-сүөһүтэ элбээтэ, онон киһи көрө-көрө үөрүөн-көтүөн курдук буолбут.

Бу этиигэ маннык ырытыылары онор.

1. Этиигэ аннынан тардыллыбыт тыллары састаабынан, халыыбы тутуһан ырыт.

2. Бэлиэтэммит тыллары сана чааһынан ырыт.

3. Бэриллибит тыл ситимнэрин араастарын быһаар:

Күөх тумул-

Кийитэ-сүөһүтэ элбээтэ-

Үөрүөн-көтүөн курдук-

Көрө-көрө үөрүөн-көтүөн-

4. Этиини чилиэнинэн ырыт (болдьох бэлиэтинэн көрдөр).

5. Этиини тутулуунан ырыт.

2. **Өйтөн суруйуу.**

Темата: Амма Аччыгыһа «Сааскы кэм» арамааныгар оҕо саас дьоллоох кэмин көрдөрүү күүһэ

Өйтөн суруйуу сүрүн ирдэбиллэрэ

Өйтөн суруйуу тиэмэтэ көңүл эбэтэр айымньыга сыһыарыллар, айымньыттан холобурдуохха сөп. Экзамен вариантыгар биир тиэмэ бэриллэр. Экзамен кыттааччыта бу үлэтин толкуйдаан, былааннаан, биир кэлим суруйууну ситиһэргэ дьулуһуохтаах.

Манна туттарааччы бэриллибит тиэмэни бэйэтэ анаарар, ырытар-сыаналыыр дьобура, төрөөбүт литературатын, бэриллибит тиэмэни билэр таһыма көстүөхтээх. Айан суруйууга экзаменна кыттааччы маннык сүрүн ирдэбиллэри тутуһуохтаах.

- өйтөн суруйуу тутулун тутуһуу;

- этии тутулун кэспэккэ ситимнээхтик суруйуу;

- сурук бэлиэтин, таба суруйуу быраабылатын билии, сөпкө туһаныы;

- уус-ураннык суруйары ситиһии;

- айымньыттан эбэтэр истэн уус-уран быһа тардыылары туһаныы;
- суруйуу тиэмэтин, проблематын, санаатын табатык өйдөөн суруйуу;
- сааһылаан, ырытан суруйуу;
- бэйэ сыаналааһына, табыгастаах түмүгү оңоруу.

Бу программа соруудахтара маннык наарданан киирдилэр, үлэ бастакы чааһыгар 34 соруудах, үлэ иккис чааһыгар 6 соруудах, онон барыллаан соруудах ахсаана - 40.